

3 f Prøvetaking

Generelt

Omfanget av prøvetakingen avtales med prosjektleder.
Alle prøver føres inn i funnlista og gis funnummer.

Ved enhver prøvetaking er det viktig å unngå forurensing. Alt utstyr som benyttes skal være rent. Om prøver tas fra profiler, skal profilene være renses før prøveuttaking. Er det mistanke om at en prøve er forurenset, så kast den. Det er bedre å miste en prøve enn å ende opp med feil resultat!

Dokumentasjon

Alle prøver skal gis et funnummer og skrives inn i funnlista. I tillegg skal områder for prøveuttaking måles inn. Dersom prøven er fra en profil avmerkes området for prøveuttak på profiltegninga og evt. snitteskjema. Det er også en fordel om koordinater og nivellement for prøveområder merkes av i funnlista.

Kullprøver

For å unngå at prøven blir forurenset, er det viktig å bruke rent utstyr.

Hvis det er lite synlig kull, ta store prøver med mye masse.

Prøvene legges i poser som merkes med T-nummer, funnummer, lokalitetsnavn, nummer på anleggsspor, evt. koordinater, rutenummer og lag, gårdsnavn og nr., kommune og fylke, initialer og dato.

Ved kullprøver fra stolpehull, er det viktig å observere om trekullet finnes i fyllmassene rundt selve stolpens plassering, og dermed trolig er eldre enn selve stolpen, eller om trekullet finnes i fyllmassene hvor selve stolpen har stått. I det siste tilfellet vil prøven som regel være samtidig med brukstiden, eller noe yngre om stolpehullet har ligget åpent etter at stolpen ble fjernet.

Om det er mulig oppbevares prøvene mørkt og kjølig. Får å unngå muggdannelse er det ofte en fordel om posene får stå åpne. Muggsopp kan påvirke eventuelle dateringsresultater. Det er heller ikke særlig bra for den som er rapportansvarlig å jobbe med mugg. Det beste er om prøvene kan tørkes allerede ute i felt, for eksempel legges utover aluminiumsfolie på brett. Brettet merkes med funnummer og plasseres et sted hvor det får stå i fred, for eksempel inne i et luftig skap. Når prøven har tørket, legges den tilbake i merket pose. Det er også her viktig å passe på at prøvene ikke forurenses!

Tilbake på Vitenskapsmuseet vaskes prøvene i Inntaksrommet. I noen tilfeller er det greit å vaske prøvene i felt. (Se kap. 5 e som omtaler rutiner i Inntaksrommet).

Før prøver sendes til ^{14}C -datering, må det vurderes hva som skal dateres og hvilke prøver som er best egnet. Dette gjøres i samråd med prosjektleder.

For kullprøver som skal dateres, fylles det ut ^{14}C -skjema. Det skal fylles ut to eksemplarer av skjema 1, og to eksemplarer av hvert av skjema 2. Det er viktig at funnummeret følger prøven og ^{14}C -søknaden! Til slutt skal prosjektleder signere ^{14}C -søknadene.

Når det henvises til dateringsresultater, bør referansenummer fra Laboratoriet for Radiologisk Datering oppgis.

Jordprøver (makrofossilprøver og pollenprøver)

Jordprøver tas ut av lag, strukturer og anleggsspor som har arkeologisk interesse. Prøvene kan bl.a. tas fra kulturlag, fra haugfyll og bunn under gravhauger/-røyser, fra stolpehull (i huskonstruksjoner prioriteres takbærende stolper), fra veggkonstruksjoner og fra kokegroper og ardspor. Det er viktig at hver prøve er fra ett og samme lag.

Når jordprøvene tas ut, er det lurt å fylle ut skjema for hver enkelt prøve. Skjemaet skal følge prøven. Opplysninger som bør være med er funnummer, lokalitetsnavn, nummer på anleggsspor, gårdsnavn og nr., kommune og fylke, initialer og dato. I tillegg skal det være klare beskrivelser av funnkontekst og henvisninger til tegninger/snittskjema.

Makrofossilprøver

Plantemakrofossiler er planterester som er synlige med det blotte øye. De vanligste makrofossilene er frø, men enkelte ganger er det også blader, stengler, røtter og knoller. Det kan også være avtrykk av planterester i keramikk og leirklining.

Makrofossilprøver tas ut systematisk i et rutenett knyttet til koordinatsystemet. En makrofossilprøve skal bestå av minst 2 liter masse, og gjerne noe mer. Om massen inneholder mye stein, er det viktig med prøver større enn 2 liter.

Jordmikromorfologi:

Oppbevaring av makrofossilprøver

I felt skal prøvene oppbevares mørkt og i tette poser eller beholdere som er klart merket med funnummer, lokalitetsnavn, nummer på anleggsspor, evt. rutenummer og lag (kontekst), gårdsnavn og nr., kommune og fylke, initialer og dato. Prøvene må gjerne stå kjølig og frostfritt. Det er en fordel å foreta flotasjon av prøvene ute i felt, men dette er ofte ikke mulig før etterarbeidet inne på Vitenskapsmuseet starter. Prøver som ikke undersøkes, men som man ønsker å ta vare på skal få et funnr. og inngå i funnlisten.

Pollenprøver

Plantemikrofossiler, som pollen og sporer, er kun synlige i mikroskop.

Pollenkorn tilhørende ulike plantearter har sitt særegne utseende. Prøver som inneholder pollen, kan gi svar på hvilken vegetasjon som har vokst i nærheten av undersøkelsesområdet. Ut fra vegetasjonsbildet kan man dra slutninger knyttet til klima og bruk av området.

Pollenprøveserier tas i profilvegger, eller ved hjelp av prøvetakingsrør som slås ned i myr eller andre fuktige områder. I enkelte tilfeller er det også mulig å få ut prøver fra hulrom i gjenstander. Av pollenprøver er det kun 1 cm³ som prepareres av gangen. Likevel bør det tas ut noe større prøver. Om det ikke er tatt ut pollenprøver i felt, kan pollenprøve tas ut av makrofossilprøver før de floter.

Oppbevaring av pollenprøver

Prøvene oppbevares i felt i tette poser eller beholdere som er tydelig merket med funnummer, lokalitetsnavn, nummer på anleggsspor, evt. rutenummer og lag (kontekst), gårdsnavn og nr., kommune og fylke, initialer og dato. Om det er kort tid til prøvene skal analyseres, kan prøvene oppbevares i romtemperatur. Ved lengre tids oppbevaring, bør prøvene oppbevares

mørkt og tett. Pollenprøver skal ikke tørkes, da dette kan føre til at pollenkornene deformeres og blir vanskelige å artsbestemme.

DNA

Prøvetaking håndteres med hansker. Prøvene må ikke bli våte (for eksempel av regn). Prøvene puttes i poser og legges i kjøleskap/fryser så fort som mulig. Mørke bein har større sannsynlighet for bevart DNA enn blågrå eller hvite.

DNA kan være bevart (avhengig av temperaturen) både i brente bein og i forkullede korn